

ROBERT NILSSON FRÅN MARIEFRED.

ARTIKEL UR CALLANDERN 2025.

ROBERT NILSSON FRÅN MARIEFRED

Ett av Robert Nilssons många Mariefredsmotiv hänger i salen på Callanderska gården. Foto: Bengt Rundgren.

JOHAN ROBERT NILSSON var målare och konstnär född i Mariefred 1842 och död 1888, endast 46 år gammal. Robert Nilssons storhet som konstnär blev mer känd när hans arbetsjournal hittades nära 100 år efter hans död. Det sensationella fyndet gjordes 1984 då man fann Robert Nilssons omsorgsfullt förda arbetsjournal på en vind i Mariefred. Arbetsjournalen omfattar åren 1865 till 1887. Det är perioden från det att han som målarmästare övertog familjeföretaget fram till hans död. Arbetsjournalen finns nu förvarad i Mariefredshembygdsförenings arkiv.

Fyndet av lådan, där journalen låg förvarad, gjordes vid en renovering av fastigheten med adress Munkhagsgatan 10 i Mariefred.

Det är samma gård där restaurang Rakstugan i dag har sin verksamhet. Ägare till fastigheten var stads-vaktmästaren och skräddaren Karl Johan Åkerberg.

Munkhagsgatan 10.

Arbetsjournalen med detaljerade upplysningar om utförda arbeten, priser och namn på kunder berättar om ett småskaligt samhälle där alla är beroende av varandra.

Räkenskaperna belyser på ett häpnadsväckande sätt en målarmästares yrkesliv under två decennier i Mariefred.

Det visar sig att Robert Nilssons produktion av »oljefärgstafior,« som han själv beskrev sina alster, uppgick till nära hundrafemtio tavlor under de tjugotvå åren han förde bok. Hans handstil är ovanligt vacker och lätt att läsa. I husförhörlängderna görs anteckningen att även hans läskun-

skap är berömlig. Ett omdöme som prästen bara gav ett fåtal av stadens innevånare.

Robert Nilsson blev gesäll i målar-yrket 1859, 17 år gammal. I arbetsjournalen kan man se att han målade möbler och fönster och restaurerade tavlor på Gripsholms Slott. Slottet, eller som det står i arbetsboken »Gripsholms Kongliga Lustslott«, var en återkommande kund. Det blir omkring sjuttio utbetalningar som görs till honom från slottet.

Förutom uppdragen på Gripsholms slott utförs arbeten av de mest skiftande slag i verkstaden, där två till tre lärlingar och gesäller är anställda.

Robert Nilssons gesällbrev utfärdat 21 april 1859.

Möbler, redskap, vagnar, båtar, skyltar, badkar, operationsbord, urtavlor och inskriptioner på kistplåtar är bara några exempel på sådant som Nilssons verkstad åtog sig att måla eller förgylla. Inget arbete verkade vara för stort eller för litet. Han renoverade herrgårdar på Selaön och textade sorgband till gravbuketter.

I arbetsjournalen kan man se att han även gav ritlektioner. Det rör sig om privatlektioner för barn i bättre bemedlade familjer och i Robert Nilssons anteckningar återkommer flera kunder. En av dem är Carl Callander. Det var filosofie doktor Carl Conrad Callander, född på Callanderska gården i Mariefred.

Att Carl Conrad Callander själv skulle ta ritlektioner, 50 år gammal, är knappast troligt, men hans dotter Sofia var begåvad i teckning och det är med all säkerhet hon som gått i lära hos Robert Nilsson!

Besöker du salen på Callanderska gården hänger tavlor av både Robert Nilsson och Sofia Callander Nordvæger.

Det är läraren och elevens tavlor i samma rum. Ett sammanträffande som gör Robert Nilssons konstnärskap än mer levande. Både Robert Nilsson och Sofia Nordvæger var kopister med rätt att avbilda porträtt på Gripsholms slott.

Sofia Callander vid sitt ritblock. Foto: Okänd. Årtal: Okänt.

I Sörmlandsbygdens årsbok 2003 spekulerar Ulf G. Johansson varifrån hans detaljrika och färgsäkra interiörer med en säkerhet i centralperspektivets djup kommer ifrån. En förklaring är Edvard Peréus sommarkonstskola på Gripsholm under 1870-talet.

Edvard Peréus (född Persson) var liksom Robert Nilsson gesäll i målaryrket men övergick till konsten och blev senare lärare på Konstakademien

i Stockholm. Han hade många framgångsrika konstnärer som elever. Troligt är att Robert Nilsson också var elev hos Peréus när han undervisade på Gripsholm. Antagandet bygger på att Robert Nilsson tillbringade mycket tid på slottet och det var under perioden då Peréus hade sin undervisning där. Robert Nilssons interiörbilder är snarlika de Peréus elever målade.

Robert Nilssons tavla i salongen på Callanderska gården. Foto: Bengt Rundgren.

FAMILJEN NILSSON

Robert Nilssons föräldrar var målarmästaren Pehr Gustaf Nilsson och Johanna Lindberg. De gifte sig 1828 och flyttar från Nyköping till Mariefred. Något år senare köper de gård nr 44. Det är gården längst norrut på Långgatan. Det är samma fastighet där Oluma penselfabrik hade sin verksamhet.

Föräldrarna får fem barn och ett av barnen är Johan Robert.

Johan Robert gifter sig med Sofia Albertina Sehlberg från Gävle. Sofia Albertinas far är sadelmakare Jacob Sehlberg och hennes mor är Sofia Charlotta Sehlberg, född Bergsten.

Som nygifta bor Sofia Albertina och Robert i en gård på Munkhagsgatan

Robert Nilsson med fru och svärmor på Långgatan. Foto: Okänd 1880.

men snart flyttar de till Roberts barn-
domshem i gård 44 på Långgatan.
Sonen Evald Robert föds 1872 och
1878 föds sonen Carl Hugo.

Robert Nilsson hade en relativ hög
årsinkomst baserat på både konst-
närskapet och yrket som målarmäs-
tare med verkstad, lärningar och ge-

säller. Dessutom rymde gården
hyresgäster som också gav inkomster.
(Den för många Mariefredsbor
kända fotografen Lars Erik Lind-
mark var hyresgäst i gård nr 44 innan
han skaffade sig egen gård med ateljé).
20 hektar skog och äng tillhörde
också gården.

Robert Nilsson dog i tuberkulos
1888 endast 46 år gammal. I
Mariefreds Nya Tidning den 6 juli
1888 kan vi läsa »tillkännagifves att
min älskade make Artisten Johan

Robert Nilsson stilla afled den 24
juni 1888, kl. 2 e.m. Sörjd af mig,
tvenne söner samt aldrig moder och
många vänner, Alberta Nilsson, född
Sehlberg», Året efter dör Albertina
51 år. Kvar i gården blir Robert
Nilssons mamma Johanna 80 år med
barnbarnen Evald 17 och Carl Hugo
11 år.

I föräldrarnas bouppteckningar är
sönerna Evald och Carl Hugo arvta-
gare. Inga tavlor är noterade i inven-
tarierna men gård 44 var högt värde-
rad med 20 hektar skog och åker i
utmarkerna.

Sofia Albertina fick också ett arv från sina föräldrar på 2000 riksdaler.

Strax efter att Evald Roberts mamma gått bort söker han sig till sjöss. Han skrivs in på Sjömanshuset i Gävle och mönstrar på barkskeppet Peru med destination Oran. Han är till sjöss några år men flyttar tillbaka till Mariefred samma år som hans farmor Johanna dör och gården säljs. Vad som hände sen är oklart. Vid folkräkningen år 1900 står Evald Robert som »ensamstående före detta cigarrhandlare« skriven i Adolf Fredriks församling utan hemort. Han finns bland de »kvarstående obefintliga«. Man vet helt enkelt inte vart han tog vägen.

Förmyndare för den yngre sonen Carl Hugo var stadsvaktmästaren och skraddaren Karl Johan Åkerberg. När Carl Hugo är 15 år skrivs han in på Sjömanshuset i Stockholm. Vid folkräkningen 1910 finns följande anteckning om Carl Hugo Nilsson: »Kvarstående obefintliga, deltagit i Boerkriget sannolikt stupad«. Carl Hugo var alltså död redan som tonåring eller ung vuxen och det var hos Carl Hugos förmyndare Karl Johan Åkerberg på Munkhagsgatan som arbetsjournalen hittades 96 år efter Robert Nilssons död!

Karl Johan Åkerberg.

Det måste varit Åkerberg, som förmyndare för Carl Hugo, som tog hand om Robert Nilssons arbetsjournal när kvarlåtenskapen från familjen Nilsson skingrades. Eftersom Robert Nilssons barn var döda eller försvunna fanns ingen som förde hans minne vidare. Men tack vare fyndet av arbetsjournalen har vi fått reda på mycket mer om Robert Nilsson som målare och konstnär.

Bengt Kihlbom

KÄLLOR

ALVAR ÅBÄCK, ANTECKNINGAR OM ROBERT NILSSONS FAMILJ, MARIEFREDS HEMBYGDSFÖRENINGIS ARKIV.
BOUPPTECKNINGAR FÖR ROBERT NILSSON, SOFIA ALBERTINA NILSSON OCH JOHANNA NILSSON, RIKSARKIVET.
HUSFÖRHÖRLÄNGDER GÅRD 44, 1827–1895, MARIEFRED KÄRNBO KYRKOARKIV.
MARIEFRED'S NYA TIDNING N:o 27, 1888-07-06.
MATS WERNER, OM JOHAN ROBERT NILSSON, [HTTPS://MATSWERNER.BLOGG.SE/2017/OCTOBER](https://matswerner.blogg.se/2017/october).
ROBERT NILSSON, ARBETSBOK 1865–1888, MARIEFRED'S HEMBYGDSFÖRENINGIS ARKIV.
UPPGIFTER OM EVALD ROBERT NILSSON, SJÖMANSHUSET I GÄVLE.
SÖLVE BENGTTSSON, CALLANDERSKA GÅRDEN OCH SLÄKTEN CALLANDER I MARIEFRED SID 123–124.
BOKFÖRLAGET AXPLOCK, 1996.
SÖRMLANDSBYGDEN 2003, ROBERT NILSSON OCH GRIPSHOLM AV ULF G. JONSSON SID 65–80,
ROBERT NILSSON I MARIEFRED AV BROR-ERIK OHLSSON SID 81–88.
ÖSTERBERG & SÖRMLANDSTRYCK, NYKÖPING 2003.

EN BILDKAVALKAD

Gårdsinteriör av fastigheten Rådmannen 3 i hörnet av Storgatan och Munkhagsgatan. Tavlan är målad 1887. Foto: Olle Karlsson.

Gripsholm från Hjorthagsberget.

*Interiör från Mariefreds kyrka. Målad 1881.
Foto: Bengt Rundgren.*

*Ärnäs gård, som en gång var prästboställe,
avmålads enligt arbetsjournalen 1882. Foto: Olle Karlsson.*